

Hova rohanunk?

A mindennapi híreket követve, akaratlanul is, felvetődik egy kérdés, vajon mit várhatunk a másnap híreiben? Annyi bizonyos, hogy ezek újabb váratlan meglepetéseket fognak közölni.

Mikor erre gondolkodom, lelki szemem előtt feltűnik, a vadnyugat kalandos filmeiből ismert postakocsi, mikor a kocsi gyilkos golyó éri és a hat ló eszeveszetten rohan hegyen völgyön át és végül a kocsi egy keréktörést követően ezer darabra törik. Ami azonban ezuttal figyelemreméltónak tűnik, ebben a postakocsiban most mi, az emberiség, utazunk!

A rohanást ezuttal nem egy Colt-pisztoly vagy egy villámcsapás váltotta ki, ez egy hosszú, évszázadra visszatekintő folyamatnak következménye.

Visszatérve a múlt, XX-ik, század elejére, figyelmet érdemel egy kettős monarchia léte, amely államrendszer szervezés tekintetében élenjárónak tűnt, de egy veszélyes csirát, a centrifugális hajlamú többnemzetiséget, magában viselte. Ennek a veszélynek következtében dördül el a pisztolylövés Szarajévóban, ez váltott ki egy világra szóló általános katasztrófát. Itt nem nyitott sisakkal való vitézturnáról volt szó, hanem egy eddig ismeretlen méretű tömeges gyilkolásról számol be a történelem. A mindjobban kifejlett pusztító fegyverek hatásával még nem megelégedett hadvezérek, kitalálták, hogy mérgeggel gyorsabban és hatásosabban lehet katonák százazreit hirtelenül megfojtani. Az esztelen tömegirtás végül oda vezetett, hogy két tábor alakult ki, a győztesek és a vesztesek tábora. Az első tábornak így adódott alkalom, hogy a valós helyzet ismertének teljes hiányában, dilettáns, önmagukat illetékesnek nyilvánító politikusok, kijelöljék egy romokban heverő földrésznek követendő útját. Figyelmen kívül hagyva, hogy a többnemzetiségű államforma, még jól szervezett körülmények között is csődöt mondott, több, ilyen alapon összefoldozott új államot létesítettek, amelyek ezt az örökséget, közel hét évtizeden keresztül, mindaddig viselték, míg robbanásszerűen eltűntek. A politikai téren elkövetett hibát még azzal is tetőzték, hogy gazdasági szempontból, egy teljesen hibás elképzelés alapján, az amúgy is összeomlott és nyomorral küzdő vesztes államokat, olyan méretű kártérítésre utalták, amelyet kielégíteni ezek képtelenek bizonyultak.

Mindezekkel egyidőben, nem voltak képesek felismerni egy Kelet Európában előállott új helyzetet, és ennek a világpolitikára kiható jelentőségét. Egy maroknyi értelmiségi, akik a proletár uralom bevezetésének álcája alatt, magához ragadta a korlátlan hatalmat, és a reménykeltő szabadság és egyenlőség kommunista eszméjét háttérbe szorítva, egy addig még ismeretlen méretű diktatúrát létesített. Ennek jelentőségét, és méreteit, a már említett győztesek hibásan megítélve, egy már kezdetben reménytelennek bizonyult katonai beavatkozással igyekeztek ellensúlyozni.

Ezek a sorozatos tévedések vezettek, többek között, egy nagyméretű gazdasági krízishez, amely végül a történelem egyik legjelentősebb pénzügyi összeomlását idézte elő. Ez volt az, amit a „győztesek“ egy új követendő életformának tekintettek, de amely végül is az elkövetkező sorozatos tragédiáknak nyitott utat.

Az elégedetlenség és a széleskörben elterjedt nyomor kedvezett demagóg kalandoroknak. Egy nem mindennapi szónoki képességekkel rendelkező agitátor, a nagytőke mértékadó támogatásával, többé kevésbé magalapozott ígéretekkel, magával ragadta az elégedetlen tömegeket és így elérte, hogy nem éppen kifogástalannak tekinthető választások következtében, az általa vezetett politikai pártnak képviselőjeként kancellár lett és ezt követően, önmagát haladéktalanul „vezérnek“ is nyilvánította. Az államhatalom minden tevékenységét politikai elképzeléseinek alávetve, egy egypártrendszerű diktatúrát vezetett be és minden ellenzékét könyörtelenül eltávolított útjából. A hatalom mómora, az amúgy is labilis jellemű egyént arra buzdította, hogy a társadalmat, saját elképzelésének alapjára átformálja. Ennek következtében, a több évezredes általánosan elismert alapszabályokat, a kőtáblákba faragott parancsolatokat, érvénytelennek nyilvánította és annak alapján, hogy magát a természetet, mint fejlődésének és fennmaradásának könyörtelen őrzőjét vette például, a Decalog által ismeretett megértést, tiszteletet és szeretetet, a könyörtelen erőszakkal helyettesítette. Ennek alapján,

állami alapszabályként, az általa nemkívánt embercsoportokat, betegeket, homoszexuálisokat, egyes általa veszélyesnek és nemkívánatosnak nyilvánított nemzeti és vallási csoportot egyszerűen törvényenkívül helyezte, az ezek ellen elkövetett bűncselekményeket nem csak hogy nem tiltotta, hanem következetesen támogatta is. Ilyen, a józan ész és erkölcsöt megtagadó erőszakos elkézelések alapján, indított háborút is. Ezzel az emberiség jövőjét kérdőjelezte meg és így kiváltotta a világ államainak ellenkezését, amely egy újabb világháborúhoz vezetett. Ez a kegyetlen háború minden eddig ismert korlátot ledöntött, az emberi méltóságot lábba tiporva, a mértéktelen és felelőségmentes gyilkolásnak nyitott szabad utat. Egyformaképpen szabad utat engedett a fegyveres vagy fegyvertelen védtelen elemekkel szemben elkövetett gyilkolásnak, ezek elhurcolásának, rabszolgamunkára kényszerítésének valamint csoportos kiirtásának, mindezt az általa indokoltnak tekintett „erőszak“ nevében. Ez vezetett oda, hogy az ellenfél sem tekintette magát kötelesnek az évezredek törvények betartására, repülőgépek tízezreiből bombaszönyegeket zúdított, nem csak hadászati jelentőségű célokra, hanem védtelen embertömegekre is amelyek házuk romjában lelték végüket, ugyanakkor elfogadhatónak tekintették egy olyan ördögi gépezet előállítását, amely pillanat töredéke alatt emberek százazreit volt képes kiirtani, és ezt, elrettentő hatásának érdekében, ismételtelen bevetették. Ennek az embertelen mészárlásnak közel ötven millió ember esett áldozatul - ez megfelelt két európai államnak: Spanyolország és Magyarország teljes lakosságának! - Az öt éven keresztül tomboló mészárlásnak, az eddig a nyilvánosság előtt sohasem szereplő japán császár, az atombomba gombája képének látára, vetett véget, amikor állampolgárait a további ellenállás értelmetlenségéről meggyőzve az ellenség előtt kapitulált. A világháborúk emléke azonban nem tűnt el végleg, egy sajnálatos utóhatás, a felelőségmentes gyilkolás gyakorlásának nyitott világszerte szabad utat.

Elvárható volt, hogy az emberiségnek a háborúskodásból elege volt és ezt követően a békés fejlődésnek áll majd nyitva az út. Azonban ez sem következett be, egy vasfüggöny választott el két világot, a két nagyhatalom, válvtva a mellettük tömörülő csatlosokkal, egy olyan fegyverkezési versenybe kezdett, amely minden addig elképzelhetőt felülmúlt. A század kezdetén a földet még faekével megmunkáló muzsik állam olyan méretű átalakuláson ment keresztül, amelyel az előrehaladt és iparilag fejlett nyugati államokat, főleg fegyverkezési szempontból, nem csak elérte, de bizonyos tekintetben, például a rakétatechnika és az űrrepülés területén, egy ideig még túl is lépte. A világ visszafojtott lélegzettel követte az eseményeket és meglepetéssel észlelte, hogy az egyik fél a gazdasági teher nyomása alatt, a fegyverkezési versenyt kénytelen volt feladni és egy elvárhatatlannak tekintett esemény következtében, a magát szocialistának tekintő Unió mint egy szappanbuborok felpukkant és nyomtalanul eltűnt a színpadról. Habár, ez egy minden mértéket meghaladó újabb katasztrófának, egy harmadik világháborúnak lehetőségét kizárta, az eddig fennálló egyensúlyhelyzetet is megszüntette. Az egyik nagyhatalom eltűnése a másiknak adott szabad utat és a világ érdeklődve követte, hogyan fog ez ezzel az új létformával megbirkózni. A közvélemény eleinte még könnyen fogadta, az így előállott helyzet következtében folytatott helyi érdekű és kétséges kimenetelű háborúkat, de bizonyos mértékben megnyugodott annak tudatában, hogy egy újabb világháború veszélye végleg feledésbe ment.

Az esztelen fegyverkezési hajszának nem csak rossz oldala volt, az erre költött mérhetetlen kiadásokkal az alapkutatót és tudományt olyan lehetőségekhez segítette, amilyenről békés körülmények között, még álmodni sem lehetett. Ennek a fejlődésnek eredményeit nem csak a hadiipar használta, hanem leleményes üzletemberek felismerték, az így elsajátított ismereteknek értékét és ennek a mindennapi életben való használatának lehetőségét.

A műszaki fejlődés olyan eredményeket ért el, amelyeket néhány évvel azelőtt még sejteni sem lehetett. Csak a laser sugár feltalását és az ezt követő fejlesztésnek eredményeként, sikerült az évezredek tizedes számolás alapját kiegészítve, egy kétszámjegyes, igen-nem számítási módszert általánosan bevezetni és ezzel minden elképzelést túlhaladó lehetőségeket biztosítani

a számítógépek elterjedésének és ezeknek szinte kizárólagos használatát illetően. A technikai haladás, a vegyipar, az orvosi tevékenység, a gentechológia, a világűr meghódítása és a műholdakkal való megfigyelések és információk továbbítása, csak néhány példa, abból az áttekinthetetlenül széleskörű emberi tevékenységből, amely az új évezred küszöbén a társadalomnak áll rendelkezésére. A rohamos fejlődés következtében elérhető lehetőségek olyan mértékben növekedtek, hogy egyúttal bebizonyították, az emberi felfogó képességnek határait is, ma sokkal több a rendelkezésre álló lehetőség, mint az amit az emberek ésszerűen és eredményesen képesek felfogni és hasznosítani. Ez az egyensúlyhiány, idővel még sok, nem előrelátható nehézséget hozhat magával. Az emberiségnek egy jelentős része, ma nem jobban vagy rosszabbul él mint azelőtt, de mindeképpen más alapon és más körülmények között.

Indokoltnak tekinthető, az „új világban“ a társadalom helyzetét megfelelően kifürkészni és értékelni. Minden fejlődési folyamatot csak úgy lehet megfelelően értékelni, ha nem csak a jelent de a múltat is tekintjük. Az erkölcsi alapok újraértékelésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni hogy az évezredes tapasztalat ideje lejárt, új utat, új alaptörvényeket kellett keresni és általánosítani. A megbukott vezérnek talán egyetlen figyelemre méltó tézisé, hogy a Dekalogot túlhaladottnak és érvénytelennek tekintette, maradt érvényben. Ezt alátámasztotta a Nietzschenek tulajdonított megállapítás is: „Gott ist tot“. Ha ez valóban bekövetkezett akkor valami újnak kellett születnie, valami, ami az emberiséget a harmadik évezredben vezesse.

A Dekalog Isten és ember között fennálló szövetséget jelképezett, ennek helyébe valami új kívánczolt. Az Isten szerepét már nem méltató társadalom valami újabb bálványt keresett és ezt meg is lelte. Isten szerepét, a merkantil világképben, a „Piac“ vette át, az embereknek ezzel kellett új szövetséget kötni, az ebből a szövetségből született új törvényeket „parancsolatokat“ kellett kőtáblákba faragni. Reimer Gronemeyer, *Eiszeit der Ethik* *) című könyvében, részletesen ismerteti az új parancsolatokat és ezeket az egész emberiség részéről, a piacgazdaság követendőnek tekinti. A tíz helyett, hatra csökkent parancsolat, szabad fordításban, így hangzik:

1. Ha tovább akarsz élni, nem szabad a globalizálás kényszerének ellenállnod.
2. Ha holnap még jelen akarsz lenni, akkor az információs társadalmat kell tovább fejlesztened.
3. Ha versenyképességedet meg akarod őrizni, akkor ezt, a világpiacon kell fejlesztened.
4. A piacot, liberális alapon, úgy kell fejlesztened, hogy ez a nemzeti vagy kulturális különutaktól mentes madarjon
5. Szabályzatok elkerülésével mentesítsed vállalatodat és óvjad bármilyen korlátozástól.
6. Juttassál mindent, azt is amit eddig nem sikerült, magánkézbe, és így az állam, valamint a nyilvános kezelés a versengés mechanizmusának ne legyen alávetve.

Első pillantásra ezek az „új parancsolatok“, az ókorból eredő dekaloggal szemben, igen furcsának tűnnek, de figyelembe kell venni a társadalomban, évezredekken keresztül, végbement fejlődést. Itt nem két világnézetet, hanem két egymástól különböző világot kell egymással szembeállítani, és a pillanatnyi adottságokat kell számon tartani. A két világ elképzelhetetlenül nagy távolságra van egymástól. Az ókor törvényei számontartották az akkor már ismert emberi erkölcsös cselekvésnek gátlásait, a gyarlóságot, és ennek elkerülésére szóló parancsokat tartottak szükségesnek, ezeknek időszerűsége a történelem folyamán ugyan nem változott, az irántuk tanusított figyelem még ma is, habár részben lazább felfogás szerint, érvényes maradt, de a hatra zsugorodott parancsolat közt, ezek ma már nem szerepelnek.

Mindkét esetben az ember egy őt uraló felső hatalommal kötött szövetséget, az ókorban Istennel, ma a piaccal. Az ókorban, az ismert igen szerény társadalmi formáknak megfelelően, elegendőnek tekinthették a lelki erősség hiányát megvédeni, a mai, fejlett világban, az új kifejlett formáknak megfelelően - egy merkantil jellegű társadalomban - a gazdasági vonatkozás szabja

meg, hogy mit kell megvédeni, a piaccal kötött szövetsége értelmében. Ugyanakkor, az új forma nem jelenti az ókori előírásokat megalapozatlanoknak tekinteni, ezek nem zárják ki egymást, csak egyszerűen szerepüket más értékrendszer alapján tekintik.

Nem kétséges, ez az új forma nem talál általános elismerésre, számottevő kritikus itéli el a piacgazdasággal szemben tanusított magatartást, és nem jogtalanul, úgy tekintik, a szövetséget az ember nem a piaccal, hanem a bálványnak tartott „pénzzel“ kötötte. Ez sem egy új jelenség, az aranyborjú, amelyet az Egyiptomból menekülő nép önmagának épített és ennek igyekezett hódolni (2 Genézis 32) csak rövid életű maradt. Mózes, miután a kőtáblákat földhöz vágta, az aranborjút beolvasztotta és porrázuzva szétszorta. Ezzel szemben, a pénz Istenét, eddig még nem sikerült korlátok közé szorítani és igen kétségesnek bizonyul, hogy ez majd a jövőben sikerülni fog. Ugyanakkor, a dekalóg kőtáblákba véset szövege, még a tábláknak szétszuzását követően is, örökre változatlanul meg fog maradni, ezzel szemben, az új piactörvények, amelyeket egy képlékeny műanyag táblába préselték, bármikor átalakíthatók, és a nap ízó sugarainak kiteve, egyszerűen olvashatatlaná válhatnak.

A piacgazdaság létét, amelyet sokan hibásan úgy tekintenek, hogy ez minden kötöttségtől mentessen majd szabadon önmagát fogja szabályozni, indokolt nagy figyelemmel kíséni.

A hat parancsolatot egyenként értékelve, feltűnnek bizonyos kétségek, amelyeket így lehet megfogalmazni:

Egy korlátlanul globalizált világ csak akkor jöhet majd számításba, ha a történelem folyamán kialakult nemzeti államok, és ezeknek a már nem korszerű és végleg lejárt gazdasági önállósága, megszűnik. Hogy ennek pótlására mit kell és lehet megfelelőnek elfogadni, erre csak a jövő adhat választ. Az eddig létesített és működő, nemzeteket és földrészeket átfogó szervezetek, csak részben feleltek meg, ezeknek hatékonyságát még továbbra is, helyi, nemzeti, vallási, kulturális és egyéb tényezők korlátozzák, és rendelkezéseit csak részben fogadják el és csak ritkán követik.

Ami az információs társadalmat és ennek továbbfejlesztését illeti, indokolt ezt objektívan értékelni és ha még lehetséges, megfelelő irányba terelni. A korlátlan adatbőség veszélye már jelenleg is fennáll. Amit, még néhány évtizeddel ezelőtt, termeket megtöltő gépezet segítségével tároltak, azt ma, egy mellényzsebven viselhető műszerrel lehet megoldani. Egy ilyen műszer lehetőséget biztosít arra is, hogy közvetlen hálózati kapcsolattól függetlenül, bárki adatokat, irás, fényképen vagy színes mozgókép formájában, bárhonnán fogadjon vagy bárhova továbbítsa, hogy környezetét, ennek beleegyezésével vagy a nélkül, kép vagy mozgókép formájában mentse, ugyanakkor minden elképzelhető időszere információit egyszerű gombnyomással, vagy csak érintéssel, elérjen. Ezek a korlátlan lehetőségek, ezeknek varázslata, akaratlanul is oda vezet, hogy továbbfejlesztve, még tökéletesebbek, még kedveltebbek lesznek, ennek a fejlődésnek határait még sejteni sem lehet. Mindaddig amíg az informatika csak egy „eszköz“ marad, tovább fejlesztése még veszélytelen, ez azonban meg bir szűnni akkor, ha a segédeszköz talán érzületeket is számon fog tartani és talán befolyásolni is képes lesz. Egy áldásból, könnyen egy átok állhat elő.

A világpiac fogalma alapvetően megváltozott az idők folyamán. A gyarmati időszakban, a nyersanyagokban gazdag országokból ezeket a gazdaságilag fejlett világba szállították olcsó és gyakran tucatárú fizetség ellenében. Az időközben megváltozott körülmények ennek véget vetettek, a gyarmatok nagyrésze felszabadult és folyamatosan új termelőegységeket létesített, ezek ma már saját olcsó tucatárújukkal látják el a gazdaságilag fejlett világot is. Ez a folyamat már nem csak mennyiségi téren nyilvánul meg, lépésről lépésre az új teremelők önmagukat és már a nemzetközi piacot is, technikailag élenjáró fejlett termékekkel áraszák el. A világpiac fejlesztése a súlypontok áthelyezését fogja maga után vonni, a fejlett országok elsöbbségét nem csak megkérdőjelezni hanem leváltani is képes lehet. A felzárkozó új piacgazdálkodók a tradicionális ipari és kereskedelmi nagyhatalmaknak a sírásói lehetnek.

A liberális alapokon elképzelt piacgazdaság, feltétlenül hátrányba maradhat azokkal szemben, akik nem jutottak még annyira, hogy a minden tekintetben liberális elképzelés demokratikus

formáját kövessék, és bizonyos korlátozásokat, saját előnyük érdekében, továbbra is érvényben tartanak.

A szabályozó rendelkezéseknek teljes hiánya nem mindég vezet megkívánt eredményhez. Ellenkezőleg, könnyen anarchiát bir előidézni. A tervgazdálkodást, amelyet a piacgazdaság végleg megbukottnak tekint, talán nem kell teljes formájában feledni, ennek bizonyos használható elemei továbbra is figyelmet érdemelnek.

A versengést minden lehető formában előtérbe hozni bizonyára könnyíti a piac tevékenységét, de mihelyt, elvárható módon, ha a munkabérek között jelenleg fennálló nagy szakadék elsimúl, a versengés szerepét is más alapokon keresztül kell majd értékelni.

Mindebből következik, a hat parancsolat csak olyan irányelveket akar előírni, amelyeket elméleti szempontok alapján fogalmaztak, hogy ezek praktikus formában hogyan fognak beválni, az még a jövő kérdése. Helyes vagy helytelen mivoltukat, ezuttal nem évezredek után, hanem talán már belátható rövid időn belül lehet észlelni.

Egy új, megváltozott világ küszöbén állva, agodalommal kell tekinteni ha mindaz, amit az idők folyamán az emberek tiszteltek és értékelték, félre tolják, és helyébe semmit sem állítanak. Arany János, fiának adott tanácsát példának tekintve: „*Majd, ha látod, érzed a nyomort, melyet a becsület válla hord; megtiporva az erényt, az észet, mig a vétek irigységre kész. ...álljon a vallás a mérlegen*“, talán segíthet a lappangó veszélyt megsejteni. Ha az erény, az ész és a vallás eltűnnek és csak az irigység marad, ez oda vezethet, hogy egyesek – de semmiképpen nem az emberek nagy tömege – mértéktelen vagyonokat harácsolnak össze és majd úgy tekintik, ez jogositja őket arra, hogy saját elképzeléseiket erőszakolják másokra. Ezáltal, az értékeket már nem megbízható mércével állapítják meg, ezeket a háttérből működő hatalmasok rendelik el és így, a versengés alapjait meghamisítják.

Az elméletileg elképzelt piacgazdaság széleskörben elterjedt már az egész ismert világban, ennek valós értékét, a rövid idő alapján azonban még nem lehet megfelelően értékelni. Jelenléte, a harmadik évezred kezdetén, máris néhány elégtelenség létét bizonyítja, a fejlődését nem lehet befejezetnek tekinteni, ez folyamatosan csak egy beláthatóan hosszabb idő elteltével valósulhat meg, vagy esetleg, még ezt megelőzően, meg is bukhat.

Már jelenleg is észlelhető egy bizonyos visszatartott általános támogatásnak hiánya, számos ellenséges megnyilvánulásnak lehetünk tanúi. Talán nem éréktelen, egy kicsit a jövőbe tekinteni és megkísérlni néhány feltételezhető nehézséget kritikus értékelésnek alávetni.

A már előzőleg említett egyensúly lényeges változásával kell számolni. A fejlet „Nyugati“ világ, amely a felvilágosodás korszakával vette kezdetét és Közép- és Nyugateurópát valamint az északamerikai Egyesült Államokat foglalja magában, mindjobban elveszti egyeduralkodó szerepét. A Távolkelet és Délamerika mind jobban törnek előre, és számontartva, hogy ezek a világ legnépesebb országát valamint a közel 190 millós Braziliát foglalják magukba, akkor nem tűnik kétségesnek, hogy ezek rövidesen - ha nem már jelenleg is - nem figyelmen kívül tekinthető vetélytársak. Ha a műszaki téren megindult szédületes tempó fejlődése továbbra is érvényben marad, akkor előrelétható, hogy a nagy fejlettségi szakadék allandóan szűkülni fog, mig végre eltűnik és a szabad versengés határozza majd meg az elsőbbséget.

Természetesen, nem lehet azzal jelenleg számolni, hogy a káprázatos fejlődés csak egy általános jólétet fog magával hozni, de nem kétséges, hogy idővel majd ez is bekövetkezik. Akkor már újabb nagyfontosságú feladatokkal kell számolni. A jelenleg hétmilliárdra növekedt emeberiség életszínvonala, még igen nagy mértékben különbözik. Az említett „Nyugati világ“ ennek a népességnek csak körülbelül tíz százalékát teszi ki, de a rendelkezésre álló etékek nagy hányadosát ma még birtokolja. Amennyiben ez az arány lényegesen megváltozik, olyanmértű feladatok igényelnek majd megoldást, amelyeket megoldani, a jelenlegi ismeretek alapján igen nehéz lesz megoldást találni. Példaképpen csak két tényezőt kell kiemelni.

Az említett tíz százaléknak minden egyes lakosa, átlagban naponta közel 100-150 l ivóvizet fogyaszt és közel minden harmadik polgárra esik egy személygépkocsi. Igen nehéz elképzelni,

hogyan lehet egy egységesen fejlett hétmillárdos világban ezeket a jogosan fellépő követelményeket majd kielégíteni.

Ami a hétmillárdot illeti, feltétlenül számításba kell venni, hogy az utolsó évszázadban észlelt korlátlan népszaporodást nem lehet továbbra is elviselni, ez elkerülhetetlen katasztrófához bir vezetni. Feltehetőleg, az elvárható életszínvonal emelkedéssel egyidőben, a népszaporulat is korlátozódni fog, de ameddig ez nem érezteti észlelhetően a hatását, a túlnépesedés és ennek minden elvárható következménye egy elképzelehetetlenül nagy veszélyt jelent és ennek elkerülését jelenleg még nagyon nehéz elképzelni.

Mindezekből arra lehet következtetni, hogy a globalizált és a piactól vezetett társadalomnak még számos és igen mértékadó feladatot kel felismerni és a fellépő veszélyekkel szemben megfelelő megoldásokat kell találni és keresztülvinni.

A mértéktelenül gyors fejlődés, amely elvárhatóan még továbbra is növekedni fog, a társadalmat eszeveszetten, kikerülhetetlenül egy áttekinthetetlen jövő felé hajtja és akkor, a társadalom, amely a kezdetben említett postakocsinak védtelen utassa, megalapozott agodalommal követi a száguldást és félve tekint az elvárható keréktörésre. Ha ez végül talán majd mégis bekövetkezik, az útszéli porból feltápáskodó polgár, tanácstalanul fog körültekinteni és jogosan teheti fel a kérdést: hova rohanunk?

Az olvasónak bizonyára feltűnik, hogy az itt elemzett adatok csak az egyetemes világtörténelemnek egyik részét érintik, a zsidóságnak és kereszténységnek kiváltképpen a közelketi, valamint nyugati kultúráját. Ez semmiképpen nem jelenti, hogy a keletnek ismert nagyjelentőségű kultúráit nem tartom említésre méltónak, de ez, az eredetileg kitűzött feladatomnak terjedelmét igen nagymértékben túllépte volna. Az a tény, hogy ezeket a kultúrákat, a jelenkor feladatait ugyanúgy érintik mint a nyugatiakat, és ezekre - talán ha más formában is - már most hatékony megoldásokat keresnek, rendkívüli figyelmet érdemel. Nyilvánvaló, hogy már a közeli jövőben, egy hasonló elemzés esetében, ezeket már nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Miskovits István, Schwetzingen, 2012